

MAJOR NÁNDOR HETVENÉVES

A SZÉPÍRÓTÓL A KÖZÍRÓIG – A
KÖZÉLETTŐL A MAGÁNÉLETIG

B O R I I M R E

Major Nándor évfordulóját jegyezzük írásunkkal, és közben azt kell tapasztalnunk, hogy a látszólag könnyű feladat mögött mennyi a csapda, mennyi a mindeddig homályban maradt kérdés (alkotói elsősorban), a talány, a rendhagyás.

Ambiciózusan szépíróként kezdte pályáját. Versek és novellák képezik írói kezdeteit, amelyeket a kritika annak idején az *Udvarra nyílik az ablak* című 1956-os elbeszéléskötetének írásaiban tekintett át, s láthatott együtt, megjegyezve, ami ennek a korai fiatalos, de végül az egész szépírói gondolkodására jellemző, egyúttal a gondolkodás talapzatát képező s az íróban megfogalmazódó pár mondatot az 1955 februárjában írt *Szelíd dombok vasárnap délutánja* című elbeszélésben: „Az ember szeret, ameddig csak él. Szeretni kell. A hely változik, és változnak az arcok, és minden változik, de szeretni kell.” Hogy majd az elkövetkező évek írásaiban, egészen az 1969-ben megjelent *Hullámok* című regényének vezérmotívumához érkezzék el, amikor egy lány és két fiú orosz rulettet játszik, s életük a tét, míg apáik nemzedéke legfeljebb más formában találkozott ugyanezekkel a létet borzongató feladványokkal. Nem véletlen, hogy az első (1956-os) és az egyelőre utolsó (1969-es) prózakötete között ott a két fogalom, már a kötetek beszélő címe is hirdette, ami az élet végső kicsengése lehet, a *vereség* és a *büntetés*, és azokat avatja helyzetmeghatározó kifejezéssé, s ezek akár bölcséleti tételek végkövetkeztetéseként is olvashatók: áldozat, magány, üldözöttség, ítélet. Mindezek az élet hétköznapiságától messze látszanak

lenni, valójában Major Nándor világirodalmi tapasztalatai csapódnak le, előbb a *Dél* című regényében (1965), majd regénye megjelenésének az évében írott *Regényvilágunk kibontakozása* című cikkében (*Magyar Szó*, 1965. dec. 19.): „Egészen nyilvánvalónak látszik, hogy mi az a probléma, amellyel regényíróink – talán ösztönösen – kérdeznek: a regénytér betöltése, a regényidő telítése, az emberi sorsok nemzedékek prizmáján át történő mélyítése, szövevények megalkotása – egyszóval egy regényvilág teljességének kialakítása. Úgy tűnik, egyedül Sinkó Ervin haladta túl ezt a problémát az Optimistákban. De nyilvánvaló, hogy többi regényírónk előtt is ez a probléma áll: saját világunkban megelni regényirodalmunk betöltésre váró terét és telítendő idejét, megalkotnunk saját regényvilágunk rögzített városait és embereit, sorsunkat és életünket.” Egy év múlva (1966-ban), amikor Németh László vonzó példája is a szeme előtt lebeghetett, olyan folyóirat megindításán törte a fejét, amelynek egyetlen szerzője lenne: ő maga, mintegy továbbfeszítve a *Dél* írására ihlető gondolatot, nevezetesen azt, amit Gerold László kérdésre adott feleletében megfogalmazott: „a falu és a hagyomány nélküli kisvárosok világa nem a regény melegágya”. Ezekről a kérdésekről az *Esti órák* című esszéketeték íásaiban kezdett távolodni, amikor például a praxis szükséges voltáról elmélkedett. S hogy hova jutott, azt az 1988 és 2000 között írt öt tanulmány- és naplókötete mutatja, amelyek közül az első, az 1988-as, a *Párbeszéd a valósággal* címet viseli. Feljegyzi tehát, analitikus módon, a politikai életben eluralkodott téveszmék történetének a részleteit szinte napról napra, formailag vagy tíz esztendő politikai krónikáját rögzítve, egyúttal „sorsunk és életünk” maga emlegette fogalompárja indítatásaira hallgatva. Olvasható tehát politikatörténeti krónikaként is az öt, műfajilag egymástól különböző kötete, de az olvasó nehezen szabadul attól a benyomástól, hogy valójában a shakespeare-i tragédiák modern kosztümös rémvilágában a kalauzunk az író, s hogy az újraolvasó a szépírói rejtjelekre reagál, anélkül, hogy gondolkodna a történelmi szereplők, a Shakespeare-drámákból előlépők (gyilkosok és áldozatok) tragikus nagyságán vagy törpeségén, mérve a térségeinket elborító vér és szenvedés mennyiségét. Úgy sejttem, Major Nándor is sorsdrámák hőseiként (is) szemlélte őket, amikor főképpen naplószerű feljegyzéseit papírra vetette. A hetvenéves Major Nándorban a szépírói indulatok nem csitulnak, legfeljebb műfajt változtattak. S már azt sem érezzük paradoxonnak, hogy míg a fiatal író olvasmá-

nyairól adott hírt, az utolsó évtized könyveiből magánéletének eseményeiről, személye kedvteléseiről is beszél. A történelemről szólva élte meg magánemberiesedésének, privatizálódásának a folyamatát is.

*Írásunkkal a Híd egykori főszerkesztőjét is köszöntjük.
(A szerkesztőség)*